

استاد به این مقاله: فتاحی، رحمت الله (۱۳۹۱). تغییر نام رشته کتابداری و اطلاع رسانی. پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۲ (۱)، ۹-۱۱.

سخن سردبیر^۱

تغییر نام رشته کتابداری و اطلاع رسانی

رحمت الله فتاحی

کتابداری نوین در ایران از پیشینه‌ای نسبتاً کوتاه برخوردار است که آن هم متأثر از آموزش کتابداری نوین در دانشگاهها از میانه دهه ۱۳۴۰ می باشد. طی پنج دهه گذشته، این رشته در سطح جهان و در قلمرو آموزش عالی، بویژه در تعامل با سایر رشته‌های علمی و نیز با ورود انواع فناوریهای نوین به عرصه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی شاهد تحولات و تغییرات بسیار بوده است.

این تحولات را می توان در تغییر ساختار برنامه‌های درسی، محتوای دروسها، و گرایشهای پژوهشی بروشنی مشاهده کرد. از سوی دیگر، گسترش نیازهای جامعه به اطلاعات از یکسو و تقاضاهای نوین بازار کار از سوی دیگر، موجب آن شد که سرآمدان این رشته بتدریج در اندیشه بازنگری در نام آن و یافتن نامی باشند که بتواند نشان دهنده ماهیت و کارکردهای نوین آن در پاسخ به نیازها باشد. بسیاری از دانشکده‌های کتابداری در کشورهای پیشرو توانستند نام خود را تغییر دهند به گونه‌ای که از جذابیت کافی برای جذب دانشجو و نیز از مقبولیت لازم برای جامعه و بویژه بازار کار برخوردار باشد.

در ایران و طی دو دهه اخیر، رفته رفته تقاضا برای بازنگری در نام رشته در همایشهای ملی، در کلاسهای درس و در برخی مقاله‌ها مطرح شد. تمایل شدید دانشجویان به تغییر نام و با هدف ایجاد جذابیت برای رشته و نیز مقبولیت اجتماعی در دو دهه اخیر را می توان یک نیروی پیش برنده به شمار آورد.

از سوی دیگر، برخی از اعضای هیئت علمی نیز با انجام پژوهشهایی در این زمینه توانستند پیش زمینه‌های لازم برای مطرح کردن ضرورت تغییر نام را، با وجود برخی محافظه کاری‌ها، ایجاد کنند.

^۱. رحمت الله فتاحی، استاد گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد، fattahirahmat@gmail.com

همچنین، انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در برخی از همایشها و میزگردهای خود توانست تقاضاهای فزاینده جامعه دانشگاهی را نسبت به بازنگری در نام رشته به سرآمدان حرفه بازتاب دهد تا بتدریج از برخی مقاومتها کاسته گردد.

در عین حال، چالش بزرگ در راستای بازنگری در نام رشته و اقدام رسمی و عملی برای آن همچنان باقی بود. در این راستا، برخی پرسشهای اساسی مطرح بود: متولی این کار بزرگ چه نهادی می‌توانست باشد؟ اصولاً روال کار به شکل ساختاری چگونه باید می‌بود؟ آیا وزارت علوم که مدیریت آموزش عالی کشور را بر عهده دارد این تغییر را می‌پذیرفت؟

با مطرح شدن تدریجی موضوع تغییر نام در کمیته کتابداری و اطلاع‌رسانی (در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری)، سرانجام زمینه بررسی رسمی آن شکل گرفت و اعضای کمیته به اتفاق آراء موافقت کردند که موضوع نیاز به بررسی‌های بیشتر و عمیقتر دارد. برگزاری نشست‌های متعدد در کمیته و برگزاری جلسه مشترک با مدیران گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهها در اوایل سال ۱۳۹۱ توانست بر جدی بودن ضرورت تغییر نام مهر تأیید زند. هرچند که تعداد کمی از اعضای هیئت علمی نام کنونی را کافی می‌دانستند اما موافقت بیشتر گروه‌های کتابداری شرکت‌کننده در آن نشست مشترک و نیز ارائه نامه‌های پیشنهادی از سوی آنها موجب قوت گرفتن کار شد.

سرانجام، نامه‌های پیشنهادی در جلسات بعدی کمیته مورد تحلیل قرار گرفت تا میزان جامعیت، مقبولیت، جذابیت، موضوعیت و شاخص بودن و نیز پیامدهای احتمالی آنها مورد بررسی قرار گیرد.

نکته مهمی که در فرایند بازنگری نام رشته مورد توجه کمیته بود آن بود که تلاش شد تا این کار بر پایه یک رویکرد علمی انجام گیرد. پیشینه آموزشی و علمی و حرفه‌ای اعضای کمیته (که نمایندگان گروه‌های کتابداری دانشگاههای مطرح کشور، از جمله دانشگاه تهران، فردوسی مشهد، اهواز، شیراز، اصفهان، الزهراء، شاهد، و... بودند) نقطه قوت این رویکرد بود. از سوی دیگر و خوشبختانه، یافته‌های چند پژوهش که در سطح ملی انجام شده بود توانست زمینه ساز این حرکت علمی شود.^۲

^۲ "نظرسنجی از جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران پیرامون نام رشته و احتمال بازنگری در آن" / دکتر محمدرضا داورپناه،

رحمت‌الله فتاحی، عبدالرسول خسروی، اطلاع‌شناسی، سال ششم، ش ۲۴، (۱۳۸۸). ص ۳ تا ۳۲.

"بررسی دیدگاه جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی در خصوص «تغییر» در حوزه‌های محتوا، آموزش و عنوان رشته" / محمدحسن زاده و زینب غیوری. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی (پیام کتابخانه سابق) سال شانزدهم (پاییز ۱۳۸۹) شماره ۶۲

در نامه های کمیته به مسئولان مربوطه در وزارت علوم نیز به این پژوهشها و یافته های علمی آنها اشاره شده است تا نشان دهد تقاضای جامعه کتابداری و اطلاع رسانی ایران، نه تجملاً، بلکه مبتنی بر رویکرد علمی و حرفه ای است.

اکنون که به نظر می رسد شرایط کلی در جامعه کتابداری و اطلاع رسانی و نیز در وزارت علوم برای تغییر نام فراهم شده است ضرورت دارد تا برای این تغییر آماده شد. بایسته است اعضای هیئت علمی، دانشجویان و کتابداران شاغل در این زمینه پویا شده و به لحاظ برنامه های درسی و محتوا دروسها، تعامل با سایر رشته های مرتبط با حرفه، مسئله یابی برای پایان نامه ها، همایشهای تخصصی، تالیف کتاب های مورد نیاز، راه اندازی مجله ای جدید و یا بازنگری در خط مشی مجله های موجود، انتشار مقاله های تخصصی، و نهایتاً فعالیتهای حرفه ای و علمی در قالب انجمنهای کتابداری آماده شوند.

اکنون که به انتظار جامعه کتابداری برای تغییر نام در جهت سازگاری با شرایط جدید و در راستای ارتقای جذابیت و منزلت آن پاسخ داده شده و به اصطلاح انتظارات برآورده شده است جا دارد که این حرفه به انتظارات جامعه برای دسترسی بهتر به اطلاعات و دانش و نیز ارائه خدمات تخصصی تر پاسخ دهد تا این تغییر نام از توجیه واقعی برخوردار شود.

رحمت الله فتاحی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی